

REVISTA ARTA

Întâlnirea la care fusesem invitat nu era însă una dintre reuniunile obișnuite ce aveau loc în casa marchizului de Ricard.

Am fost întâmpinat de un lacheu în livrea, cu înfățișare de englez, care m-a introdus în biroul încăpător al lui Louis-Xavier, unde se adunase deja un grup numeros. Fețe necunoscute. N-am recunoscut în mijlocul lor decât silueta deșirată de cocostârc a lui Polyeucte Éstrucau. La intrarea mea, discuțiile animate de până atunci au încetat brusc pentru un moment și o mulțime de priviri curioase s-au îndreptat către mine din toate părțile. Gazda mi-a ieșit în întâmpinare zâmbindu-mi prietenos, mi-a strâns mâna și mi-a spus, pe tonul lui sincer și pătimaș, ușor repezit, care trăda o mare căldură interioară:

– Mă bucur că ați venit. Le-am vorbit despre dumneavoastră prietenilor mei, care sunt dornici să vă cunoască. V-ați gândit ce ne veți da pentru primul număr al noii noastre reviste?

Probabil că în seara aceea invitații lui Louis-Xavier m-au socotit idiot. Cât timp au durat prezentările, cu sângele adunat tot în obraji, cu fălcile încleștate și cu limba înțepenită de emoție, am strâns mâinile care mi se întindeau fără să pot îngâima nici măcar cea mai stupidă frază de conveniență, mărginindu-mă să-mi schimonosesc gura într-un zâmbet neghiob.

Nimerisem în inima noii literaturi franceze. Prin fața mea au trecut, rând pe rând, strângându-mi mâinile și spunându-mi că se bucură să lege cunoștință cu mine, câteva dintre celebritățile poeziei de atunci, care se străduiau să îngroape pentru totdeauna cadavrul putred al romantismului și să frângă (așa cum mă sfătuiseră și pe mine să fac doamna Yvonne de Beaufort) gâtul retoricii. Chipuri nobile, hărăzite gloriei și eternității. Miști pătrunzătoare. Spirite de o finețe și de o agerime neobișnuite. În mijlocul lor aveam impresia că sunt un servitor admis din generozitate la masa de sărbătoare a stăpânilor.

Gautier și Banville nu veniseră. Venise în schimb Leconte de Lisle, pe care, chiar dacă nu-l îndrăgeam în mod deosebit, pentru că mi se părea că scrie o poezie lipsită de inimă, îl admiram pentru meșteșugul său poetic ieșit din comun. Era un breton viguros de vreo patruzeci și cinci de ani, cu un cap masiv, cu fruntea largă, cu trăsături regulate, cu un nas drept ce trăda voință și încăpățănare, cu o linie extraordinară de pură a buzelor și cu o privire francă și limpede. Avea o voce puțin pițigăiată, care putea însă deveni gravă

atunci când se discuta despre lucruri serioase, dar căpăta din nou tonalități acute atunci când poetul lansa vreuna dintre ironiile sale necruțătoare. Dacă se întâmpla să recite versuri, glasul său devenea cald, tremura ușor de emoție și reușea să-și captiveze ascultătorii. Monoculul și țișara de foi, care nu-i lipsea niciodată din colțul buzelor, deveniseră legendare.

Bătrânii din generația lui Leconte de Lisle nu se prea înghesuiseră însă să răspundă invitației lui Louis-Xavier. În biroul marchizului de Ricard erau adunați mai cu seamă lupii tineri ai literelor franceze, cei cam de vârsta mea, cu care însă gloria fusese mai generoasă decât cu mine și care erau deja socotiți niște maeștri în devenire. Era acolo Sully Prudhomme, pe vremea aceea un tânăr înalt, pieptănat îngrijit, pe care o ușoară miopie îl făcea să umble puțin înclinat. Era îmbrăcat într-un costum de o severitate căutată, ce-i dădea un aer puțin inchizitorial, sporit și de o barbă destul de lungă, de culoarea castanei. Ochii lui albaștri aveau însă o privire blândă și prevenitoare, vocea lui era melodioasă și căpăta adesea accente de o tandrețe aproape feminină. Răspunsese la invitația lui Louis-Xavier și urmașul uneia dintre cele mai nobile case franceze și europene, contele Mathias Philippe-Auguste de Villiers de l'Isle-Adam, descendent al faimoșilor duci de Buckingham, care scriseră câteva pagini celebre din istoria comună a Franței și Angliei. Strănepotul lor nici nu ieșise încă bine din anii copilăriei când publicase un volum de versuri intitulat cu modestie *Primele poezii*, dar care, aș îndrăzni să afirm, conținea câteva mici capodopere. Și numele și versurile sale îmi erau cunoscute încă din anii liceului, dar nu m-am putut bucura îndeajuns că-l întâlneam acum și în realitate, din cauza blestematei mele timidități, care mă făcea să mă strâng în mine ca un arici. Probabil am părut prost-crescut când am dat mâna, cu o figură buimacă și necomunicativă, cu acest bărbat frumos, cu niște ochi imenși, ce păreau să ascundă mistere de nepătruns, cu mustățile sale de muschetar, cu gesturile lui adeseori stranii, dar nelipsite niciodată de eleganță, cu obiceiul său de a povesti anecdote macabre și paradoxale, care stârneau în ascultători un început de teroare. Era prezent în biroul marchizului și Jose-Maria de Heredia, artistul desăvârșit născut pe undeva prin Antile, care avea să-i redea sonetului francez strălucirea pe care o avusese în epoca lui Ronsard și a lui du Bellay. Aproape la fel de timid și de stângaci ca și mine părea un tânăr palid

și mustăcios, îmbrăcat cu o oarecare extravaganță, care am aflat că se numea Stéphane Mallarmé.

Dar mai ales era acolo acela pe care îl prețuiam cel mai mult dintre toți acești tineri care băteau la porțile gloriei și chiar reușiseră să-i smulgă cei dintâi lauri, dragul, neprețuitul meu prieten de mai târziu, Catulle Mendès.

Unul singur dintre invitații lui Louis-Xavier nu era literat. Am avut o senzație de frig când gazda noastră m-a prezentat unui tânăr bărbos, a cărui privire rece ca gheața părea că mi se înfinge de-a dreptul în inimă. Acesta era profesorul de matematică Raoul Rigault, care se făcuse cunoscut nu prin studiile sale de știință, ci prin articolele lui politice, în care bănuia spiritul iacobinilor radicali din 1793, spiritul publicațiilor lui Marat și Hébert. Marchizul de Ricard îi împărțase – așa cum voi afla mai târziu – în mare parte ideile, mai ales ura înverșunată față de biserică și de oamenii ei. Ajuns procuror al Comunei, Rigault avea să ordone numeroase arestări în rândul preoților și al călugărilor parizieni și să-și mânjească mâinile cu sânge din belșug, dobândindu-și renumele unui nou Fouquier-Tinville. Săptămâna Sângeroasă l-a găsit luptând pe baricadele din Cartierul Latin, îmbrăcat într-o strălucitoare uniformă de gală. A fost împușcat fără judecată, din ordinul unui sergent care îl recunoscuse, iar cadavrul său a fost jefuit și profanat de soldații versaillezi. Dacă m-ar fi văzut făcând cunoștință cu el, mama ar fi socotit, fără să se înșele prea mult, că dau mâna cu Anticristul.

După ce s-a sfârșit ceremonia străngerilor de mână, au reînceput discuțiile însuflețite, pe care apariția mea le întrerupsese pentru câteva momente. Am înțeles că se discuta despre titlul noii reviste, în jurul căruia se iscaseră anumite dispute. M-am hotărât să mă retrag, cât mai neobservat, într-un colț, și să tac mâlc ca un șoricel.

– O revistă cu adevărat combativă trebuie să aibă un titlu pe măsură! – strigă Raoul Rigault. Ce-ați spune de „Marseilleza”?

– Țsta e nume de gazetă politică, nu de publicație literară. Păstrează-l pentru fițuicile dumitale iacobine, Rigault – mârâi contele de Villiers. Bine că nu „Ghilotina!”

– Știi că ar fi o idee? – veni replica lui Rigault.

– Fără politică, domnilor, vă implor, fără politică! – se auzi glasul pițigăiat al lui Leconte de Lisle. Ce au de-a face una cu alta, poezia și cu politica?

– Exemplul lui Hugo nu vă spune nimic, domnule? – observă cu răutate Rigault.

Când se auzi pronunțat numele poetului trimis în exil de Napoleon al III-lea, am observat că obrajii palizi ai lui Leconte de Lisle s-au acoperit de o roșeață ușoară.

– Îmi permit să observ, dragă Rigault – spuse iar, pe un ton răutăcios, Villiers – că acest Hugo este fiul unui general al celui dintâi Bonaparte și a fost prietenul apropiat al regelui Ludovic-Filip. Iacobinii dumitale l-ar fi scurtat cu siguranță de căpătână.

– Să nu ne înfierbântăm, domnilor! – spuse gazda, încercând să ia un ton împăciuitor. Cred că ar trebui să ne gândim la un titlu mai degrabă neutru, care să nu bată prea tare la ochii autorităților.

– Dacă ar fi după mine, eu i-aș spune „Noul Parnas” – interveni Mendès.

– Ți-ai găsit! Iarăși antichități? Iar vechituri? Și vă mai pre-tindeți revoluționari! – exclamă nemulțumit Raoul Rigault.

– Ce-ar fi să-i zicem „Noua revistă a progresului”? Am sublinia în felul ăsta continuitatea dintre cele două publicații – chelălăi, nebăgat de nimeni în seamă, și Polyeucte Éstrucau.

– Dacă nu vă place „Noul Parnas”, atunci poate „Arta”? – sugeră iarăși Mendès. Nu știu ce am putea găsi mai neutru.

– Și mai burghez! – nu se lăsă Raoul Rigault.

– Cred că nu e rău deloc – zise Louis-Xavier.

– Dimpotrivă. E foarte bine – ținu să sublinieze Leconte de Lisle.

Și toată lumea, cu excepția lui Rigault, care a continuat să bombăne nemulțumit, a căzut de acord în cele din urmă că noua revistă a lui Louis-Xavier se va numi „Arta”.

După ce discuțiile au luat sfârșit, atmosfera se mai destinsese. Fu adus ceaiul, iar oaspeții marchizului de Ricard se răzlețiră în câteva grupuri. Leconte de Lisle se așezase pe marginea unei canapele, își aprinsese o nouă țigară de foi și purta o discuție prietenească cu Heredia și cu Prudhomme. Contele de Villiers îl trăsese într-un colț pe Raoul Rigault, iar cei doi discutau cu aprindere, continuându-și pesemne disputa de dinainte. Mendès răsfoia o carte pe care o scosese din biblioteca marchizului. Mallarmé se plimba nehotărât de la unii la alți, apoi schimbă câteva cuvinte cu amfitrionul. Eu m-am trezit alături de Polyeucte Éstrucau, care se străduia, fără prea multă convingere, să lege cu mine o conversație. Nu mă simțeam nici acum în largul meu, invitații lui Louis-Xavier mă intimidau și mă gândeam cum aș putea s-o șterg neobservat de acolo cât mai repede. M-am îndepărtat cu vreo doi pași de amicului maestrului Lombardi, cu gândul de a mă strecura cât mai aproape de ușă, când m-am pomenit față în față cu Stéphane Mallarmé, care avea aerul unui om care poartă o haină prea strâmtă sau pe care îl strâng încălțările.

– Mi se pare că sunteți și dumneavoastră pentru prima dată într-o asemenea adunare? – făcu el, încercând să schițeze un zâmbet timid. La început e mai greu, nu-i așa? Eu am pierdut legătura cu societatea de la Paris. Am trăit o vreme în Anglia, iar acum locuiesc în provincie, tocmai la Besançon.

– Într-adevăr, nu mi s-a m-a întâmplat nici mie până acum să mă găsesc în compania atâtor talente strălucitoare – am încuviințat eu. Nu știu dacă merit un asemenea privilegiu.

– Sunteți poet? – întrebă atunci Mallarmé. Vreau să spun: sunteți numai poet?

– Din păcate, ca să nu-mi supăr prea tare părinții, sunt nevoit să urmez niște studii de drept pentru care n-am nici cea mai mică înclinație.

– N-ați înțeles. Eu vă întrebam altceva. Faceți doar versuri sau aveți și anumite proiecte care ies din cadrul strict al literaturii?

– Oare nu e de ajuns că fac versuri?

– Eu socotesc că nu.

M-am uitat la el nedumerit.

– Meșterșugul ăsta al versurilor a fost dus deja până aproape de perfecțiune. A făcut-o Gautier. A făcut-o, în felul său, Banville. A făcut-o, mai cu seamă, Baudelaire. N-ați avut niciodată impresia că toate versurile bune au fost deja scrise și că nouă nu ne-a mai rămas nimic de făcut?

– E bun orice vers care iese de-a dreptul din inimă – am încercat să ripostez eu.

– Credeți? Eu mă număr printre aceia care sunt de părere că poezia n-are nimic de a face cu inima. Trebuie să evităm capcana asta în care au căzut, din păcate, romanticii. Scrierea unei poezii seamănă mai degrabă cu rezolvarea unei probleme de algebră sau geometrie.

Auzisem lucruri asemănătoare cu ceva timp înainte și de la d'Herville. Încercasem să practic și eu scrisul la rece, detestam și eu sentimentalismul romanticilor, aveam și eu convingerea că trecuse vremea inspirației tumultuoase, dar nu puteam să renunț ușor la ideea că poezia este expresia muzicală a unui sentiment și că este mult mai aproape de muzică decât de toate celelalte arte-surori. Discuția pe care o purtasem cu Yvonne de Beaufort mă întărise în această convingere.

– Versuri au făcut cei de dinaintea noastră. Nouă ne revine o sarcină mult mai grea, dacă nu vrem să rămânem doar simpli imitatori ai măștrilor. Eu năzuiesc să scriu o carte în mai multe volume care să cuprindă o explicație orfică a Pământului. Căci poetul este în opinia mea un filosof al naturii care se folosește de mijloace specifice, de ritm și de toate celelalte convenții literare, pentru a elabora ecuația poetică a universului.

– Credeți că e cu puțință?

– Desigur. Dacă n-aș crede asta, m-aș fi lăsat de multă vreme de scris.

Și Mallarmé mă apucă de un nasture de la haină, în timp ce în ochii săi apăru o străfulgerare întunecată.

– Nu trebuie decât să le dăm un înțeles mai curat cuvintelor tribului! – spuse el pe un ton mai ridicat, făcându-mă să mă dau instinctiv cu un pas înapoi. Iar nasturele meu rămase între degetele crispete ale poetului, care se uită o clipă nedumerit la el, apoi mi-l întinse, bâiguind:

– Iertați-mă, m-am aprins prea tare, așa se întâmplă întotdeauna când vine vorba de poezie. Poate vom mai vorbi.

Am păstrat multă vreme nasturele acela într-o cutie de carton în care adunasem câteva dintre cele mai prețioase relicve ale trecutului, ce s-au risipit însă, din nefericire, o

dată cu trecerea anilor. Iar cu Mallarmé am mai avut ocazia să discut de câteva ori despre poezie. Apoi viața ne-a despărțit. Pe mine m-a înghițit noroiul boemei pariziene, am fost în câteva rânduri victima inimii mele care s-a dovedit prea iubitoare atunci când s-ar fi convenit mai curând să se înfrâneze, am cunoscut oprobiul public, pușcăria și bala-mucul. El a dus în toată vremea asta viața tihnită a unui burghez, dar nu sunt sigur că a fost mai fericit decât mine. S-a stabilit la Paris, a viețuit în mijlocul familiei, înconjurat de mobile prețioase și obiecte de artă, și a început să iasă extrem de rar, la câte o expoziție, un concert de orgă sau un spectacol de balet, marile sale pasiuni. Trăia aproape în exclusivitate în spirit, ca un călugăr medieval, iar atunci când această existență ascetică îi obosea nervii peste măsură de încordați, se refugia pe malurile puțin frecventate ale Senei din vecinătatea pădurii Fontainebleau. Am auzit că avea o iolă rapidă de acaju cu care petrecea zile întregi pe fluviu, de unde revenea cu creierul odihnit, gata să se angajeze din nou în cine știe ce aventură spirituală halucinantă.

N-a publicat cartea aceea în multe volume despre care îmi vorbise atunci și pe care mă tem că n-o va duce la bun sfârșit niciodată. A publicat în schimb mai multe poeme superbe, scrise într-o limbă rară și prețioasă, despre care obișnuiește însă să pomenească întotdeauna cu un ușor dispreț, ca despre niște simple preludii, exerciții sau schițe, care nu fac decât să anticipeze cu stângăcie Marea Carte, Cartea Unică, ce ar trebui să cuprindă sistemul de axiome al poeziei. Ultima dată l-am întâlnit acum câțiva ani într-o sală de expoziție și, când l-am întrebat despre proiectele sale, mi-a spus cu amărăciune, ridicând a nepuțință din umeri:

– Am ajuns un fel de slujbaş al neantului. Încerc să găsesc starea de neant a cuvintelor, pentru a putea ajunge la absolut, căci calea în jos și calea în sus sunt identice. Așa am descoperit că între poemul perfect și pagina albă, care conține virtualitatea tuturor cuvintelor și a tuturor poeziilor nu există nicio deosebire. Și atunci? Trage dumneata singur concluziile. Cartea mea va conține probabil doar pagini albe.

Iar în ochii săi mi s-a părut și atunci că strălucea o scântie de nebunie.

(Fragment din romanul Îmbarcarea către Cythera, în curs de apariție la Editura Hyperliteratura)

* * *

